

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN
G.J. van Middelkoop
Een wankel evenwicht?

789

MEDITATIEF
R.J. Vreugdenhil
Vrij!

794

WANDELEN MET GOD
O.W. Bouwsma
Bij je naam geroepen

795

ACHTERGRONDEN
J. van Bruggen
'Symbolen worden tot
cymbalen' 1

796

SAMENLEVING
A. Vlot
Kerk in een
technologische cultuur

799

LIED VAN DE WEEK
A. de Heer-De Jong
Lied 479: 'Aan U behoort,
o Heer der heren'

802

WEEKVERSLAG SYNODE
Piet G.B. de Vries
Publiciteit en financiën

807

en verder...

Uit de kerken
Meegelezen

KERKELIJK LEVEN / G.J. van Middelkoop

EEN WANKEL EVENWICHT?

*Het is een **hellend** vlak, waarop wij dan den voet hebben gezet, En eer wij het weten geven wij onze zelfstandigheid prijs, komen wij tot verzwijging, straks tot verzaking van onze beginselen, en durven en kunnen wij niet meer terug, uit vreeze voor de ontdekking van de kleinheid onzer krucht. Van de Gereformeerde gaat men dan allengs tot de Protestantsche, van deze tot de algemeen-christelijke beginselen terug, om ten slotte aan te landen bij de holle abstracties van een ziellooze neutraliteit. De neutrale zone, waarop samenwerking mogelijk wordt geacht, neemt in breedte steeds toe. Totdat eindelijk het belang boven plicht, het succes boven recht gaat, en de leuze van het: blind in de toekomst maar ziende op het gebod, in haar tegendeel wordt omgekeerd.*

Gereformeerd zijn en blijven

Deze woorden sprak dr Herman Bavinck in 1902 op de 14e bondsdag van de Nederlandse Bond van Jongelingsverenigingen op Gereformeerde Grondslag te Amster-

dam, waar hij een referaat hield over samenwerking. Hoewel het bijna een eeuw oud is, vond dr J.E. Post het frappant genoeg om het als motto te gebruiken boven het vierde hoofdstuk van zijn boek *Gereformeerd zijn en blijven*, een wan-

kel evenwicht?!, waarop hij oktober vorig jaar promoveerde. In dit goed leesbare en ook erg lezenswaardige proefschrift beschrijft hij de ontwikkelingen in deze eeuw van de Gereformeerde Kerken in Nederland (na de Vrijmaking van de synodale GK), de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk. Hij doet dit als socioloog, dat wil zeggen vanuit de wetenschap die zich bezighoudt met de verschillende vormen van samenleven en de processen die zich daarin afspelen. De sociologie vraagt onze aandacht voor bepaalde aspecten van de werkelijkheid en levert zo ook interessante gegevens op. Daarbij moeten we niet vergeten, dat de werkelijkheid breder en dieper is. Vooral wanneer het gaat

over kerk en geloof, moet bedacht worden dat de diepste verklaring gezocht moet worden op geestelijk niveau. In dat licht zijn de gegevens van de sociologie betrekkelijk. Met deze vooropmerking in het achterhoofd willen we met de schrijver kijken naar de geschiedenis van drie kerkelijke stromingen in deze eeuw. En vervolgens bezien of wij daarvan iets kunnen leren voor onze opstelling als Gereformeerde Kerken vandaag en morgen.

Verskillende ontwikkeling

Dr J.E. Post, thans wethouder voor de RPF in Katwijk, is zelf van synodaal Gereformeerde komaf en door zijn huwelijk overgegaan naar een Gereformeerde Bondsgemeente in de Hervormde Kerk. Dat geeft hem een wat ontspannen benadering van de verschillende kerkelijke stromingen die hij beschrijft. Dat betekent niet dat hij zich afstandelijk opstelt; hij probeert zoveel mogelijk invoelend te schrijven. Hij stelt zich de vraag naar hoe de verschillende stromingen zichzelf zagen in de loop van deze eeuw. In welke mate en op welk wijze zijn hun opvattingen over identiteit veranderd? En welke sociologische verklaring kun je geven voor de verschillen in ontwikkeling? In zijn boek geeft Post een overzicht van de ontwikkelingen in de drie kerkelijke stromingen tegen de achtergrond van wat zich in de omgeving voerde en door de bril van een sociologisch kader dat hij eerst beschrijft. Wij draaien de v o l g d e om en beginnen met een blik op de kerkgeschiedenis. We kijken eerst even naar de vorige eeuw.

Calvinistisch reveil

De Gereformeerde Kerken in Nederland ontstonden in 1892 door de Vereniging van Afscheidenen van 1834 en Dolerenden van 1886. De kringen van de Afscheiding kenden veel aandacht voor de per-

soonlijke vroomheid. Als stillen in den lande traden zij niet sterk op in het publieke leven. Herman Bavinck, zelf afkomstig uit een Afscheiden nest, had wel waardering voor deze piëtistisch-getinte vroomheid. Maar hij vond haar te eenzijdig, teveel afgewend van de wereld, die toch ook Gods schepping is. Echte en volle reformatie kiest niet voor een ascetische bes & wereld en-cultuur. Zij wil komen tot een methodische, organische hervorming van des, van de wereld, het volk m het land. Ze wil proberen het héle leven te reformeren naar de eis van Gods Woord. Als je alles verlaat en je in eenzaamheid opsluit, schijnt je geloof wel groot. Maar nog groter lijkt hem het geloof van h m, die het koninkrijk der hemelen als een schat bewaart, maar het tegelijk als een zuurdeeg indraagt in de wereld. En dat in de zekerheid dat Hij die voor ons is, meer is dan hij die tegen ons is. En dat Hij machtig is om ook temidden van de wereld ons te bewaren voor het kwaad. Zo sprak hij in 1888 in zijn rede over de katholiciteit van Christendom en kerk. Daarin spoorden zijn gedachten met die van zijn tijdgenoot Abraham Kuiper. Eerst modern, maar later gereformeerd geworden, wilde die laten zien dat het geloof betekenis heeft vaar het hele K. Het calvinisme raakt geloof en kerk, maar heeft ook iets te zeggen voor de politiek en voor K wetenschap. Het is een complete wereld-beschouwing. Gelovigen moeten dan ook niet wegkruipen op een hofje, maar als dienaren van Christus aan het werk in de volle breedte van de wereld. Niets - 'gem duimbreed' - is er dat niet onder het koningschap van Christus vdt. Bet calvinistisch reveil van Kuiper wilde dan ook het hele leven opeisen voor koning Christus. Christelijke organisaties zag hij als middel daarvoor. Tegen deze achtergrond krijgen de ontwikkelingen ia kerkelijke kringen hun reliëf.

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DR. E.A. DE BOER, DR. B. BOS,
DRS. I.D. HAARSSMA, DR. P. HOUTMAN,
PROF. DRS. W. KAMPHUIS,
DRS. B. LUITEN, DR. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS

J.J.D. BAAS, DR. C.J. HAAK,
J.M. MIJONG, DR. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT

H. PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen. Tel. (038) 3331335

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 90,00 per jaar; f 49,00 per halfjaar; studenten f 74,50 per jaar (binnenland). Buitenland: f 149,00 per jaar (Europa zeepost).

Een abonnement kan p r maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. Porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

De Gereformeerde Kerken

Post beschrijft eerst de Gereformeerde Kerken. Onder invloed van het denken van Kuyper zagen zij aan het begin van onze eeuw zich als een gemeenschap met een heel duidelijke eigen identiteit. Deze gemeenschap bevond zich in een wereld die enerzijds zich sterk van het orthodoxe geloof had afgewend. Er moest gestreden worden met de revolutionaire geest van de 'modernen': twee werelbeschouwingen worstelden met elkaar in een kamp op leven en dood, zei Kuyper. Anderzijds leken er toch ook mogelijkheden te bestaan invloed uit te oefenen in de wereld met het calvinisme zoals hij dat verstond. De gereformeerden waren niet langer een minderheid die desnoods maar onderdrukt moest worden. Op theologisch gebied kregen zij internationale erkenning, vooral door de Gereformeerde Dogmatiek van Bavinck, die nog steeds 'op eenzame hoogte' staat. Bladen als *De Standard* en *De Heraut* lichtten de Gereformeerden voor en rustten hen toe. De Vrije Universiteit leidde een kader op. De Anti-Revolutionaire Partij leverde in de persoon van Kuyper zelfs een Minister-President (1901-1905).

De eerste decennia van deze eeuw brachten echter teleurstellingen. Kerkelijk rezen spanningen rond theologische opvattingen van Kuyper. Mede daardoor verloren de Gereformeerden spijtoptanten aan de Christelijke Gereformeerde Kerken. Politiek ontstond naast de ARP de Christelijk Historische Unie, wat de politieke machtspositie aantastte. Er was geen sprake meer van een opgaande lijn. En ook breder gezien bleek het moeilijker te zijn de samenleving te beïnvloeden, dan vanuit het optimisme van de 'algemene genade' wel was gedacht. Hoe moest het verder?

Beweging der jongeren

Na de Eerste Wereldoorlog zocht

een jongere generatie naar een nieuwe oriëntatie. Zij kregen via de *Nederlandse Christen-Studenten Vereniging* contacten met niet-gereformeerden. Hun horizon werd breder, hun belijndheid zwakker. Ook zonder specifiek gereformeerde beïnvloeding wilden zij streven naar verbetering van de verhoudingen in de samenleving. Ze stelden zich minder antithetisch op tegenover de ontwikkelingen in de cultuur en toonden een andere levensstijl.

De leiding van de Gereformeerde Kerken ging daar tegen in door een algemene oproep die de synode van Leeuwarden in 1920 deed uitgaan. Dit 'getuigenis' waarschuwde tegen de bedreigingen waaraan de gereformeerde leer w levensstijl blootstonden, en ontraadde het lidmaatschap van de NCSV.

Daarnaast wilde deze synode wel ingaan op vragen die leefden. Nieuwe probleemstellingen vroegen om een nadere formulering van wat de kerken naar het Woord van God belijden. De synode dacht aan vragen die rijzen bij de confrontatie met de eïhsche theologie, vragen rond de algemene en bijzondere genade, vragen die leven over de eenheid en verdeeldheid van de kerken en vragen rond de antichristelijke beginselen in de samenleving. Ook werd gevraagd om een nieuw catechetisch leerboek, om een herziening van liturgische formulieren en een uitbreiding van het aantal gezangen.

De beslissing van de synode van Assen 1926 tot schorsing van de Geelkerken leidde tot een breuk tussen de Gereformeerde Kerken en een aantal 'jongeren' die een *Hersteld Verband* vormden, klein, maar niet zonder invloed. De door hen gewilde vernieuwing was formeel gefnuikt, maar inhoudelijk bleven velen binnen de Gereformeerde Kerken daar sympathie voor houden. Deze oppositie trok zich echter voorlopig terug in de schuilkelder en koos voorsnog voor de tactiek van distantiëren, volgens de typering van Post.

Gereformeerde identiteit

De Gereformeerde Kerken wilden vasthouden aan de gereformeerde identiteit maar deze niet opsluiten in een isolement. Zij gingen uit van de overtuiging dat leer en leven conform gereformeerde uitgangspunten nog toekomst hadden. Dat nam niet weg dat zij op diverse punten wel naar vernieuwing wilden streven. De kerken waren op de synode van Arnhem 1929 'zich bewust, Gereformeerde kerken te zijn, en een roeping te hebben tegenover de Gereformeerde zaak in de hele wereld. Arnhem heeft bewezen dat we de Gereformeerde zaak nog altijd zien als een wereldzaak en we haar als zodanig willen verzorgen', zo meldt het kerkelijk jaaroverzicht van 1930.

Omdat de Gereformeerden hoe dan ook in de minderheid waren, werd in 1934 een beroep gedaan op 'alle belijders der Gereformeerde religie in Nederland'. Wat een kracht zou er niet van hen kunnen uitgaan, als zij 'zich als één, ongedeelde slagorde van de levende God, stelden tegenover de ontzettende macht van het ongeloof'. Nu bleek de machtspositie van de GK zich in een negatieve lijn te ontwikkelen. Een samengaan van kerkelijk gescheiden Gereformeerden werd gezocht in de *Calvinistenbond* die een tegenhanger moest worden van de oecumenische beweging. Maar kon je op dit niveau wel breder zijn, als je kerkelijk de grenzen zo duidelijk trok als in 1926 tegenover de Hersteld Verbands was gedaan?

Barth en Schilder

Schilder vond dat een verkeerde weg. Zijn mening was: geen Calvinistenbond & een Gereformeerde Calvinistenbond. Het was de theologie van Karl Barth die een legitimatie bood om de gereformeerde grenzen minder strak te trekken en coalities aan te gaan met minder strikt gereformeerde groeperingen. Barth wilde immers niet weten van een antithese tussen de mensen en

wees daarom een christelijk leven en christelijk optreden in de maatschappij af.

Schilder nam van meet af aan afstand van Barth. De gereformeerden moesten kiezen tussen Barth en het klassiek gereformeerde standpunt. En niet omwille van hun maatschappelijk en kerkelijk gevestigde posities de tegenstellingen afslijpen. Voor Schilder ging de gereformeerde identiteit boven de machtspositie. Tegenover de teneur om de gereformeerde grenzen wat mimer te trekken, wilden Schilder en de zijnen de grenzen juist weer strakker afbakenen. Het gedachtengoed van Abraham Kuyper diende opnieuw doordacht te worden in deze nieuwe tijd. De kerkelijke leiding zag hierin een beweging die de kerk vergiftigde en een geest van afbraak. Met synodaal gezag wilden de kerken deze geest breken en uitbannen. Dat leidde tot de Vrijmaking.

Keerpunt

De periode na de oorlog zou voor de synodale Gereformeerde Kerken een keerpunt in de geschiedenis vormen. Berkouwer moest ronduit erkennen, dat de positie van de Gereformeerde Kerken verzwakt was. Dat had vooral ook te maken met het schisma van 1944. De Vrijmaking had diept sporen getrokken. En zij tastte het gevoel van eigenwaarde van de kerken sterk aan. De kerkelijke leiding was kennelijk niet langer in staat de dingen te beheersen. Het gevoel van 'nooit meer een Vrijmaking' leidde tot een geest van tolerantie. Zo gingen de synodale Gereformeerde Kerken gedesillusioneerd en gedesoriënteerd de periode na de Tweede Wereldoorlog in. Het gereformeerde vooruitgangsgeloof was overleden.

Progressieve ontwikkelingen

In het begin van de jaren vijftig wilde een nieuwe beweging der jongeren actie ondernemen tegen de malaise in de synodale GK.

Thijs Booy richtte de Werkgemeenschap van Gereformeerde Jongeren op. Vanuit een persoonlijke beleving van het geloof wilden deze jongeren actuele vragen op alle terreinen van het leven bestuderen en zo komen tot een eigentijdse gereformeerde visie. Zij voelden zich sterk aangetrokken tot de Nederlandse Hervormde Kerk, die na de oorlog juist een nieuw élan ontplooië.

Naast de jongeren waren ook andere progressieve krachten werkzaam, met name de zendingsmensen met hun sterk oecumenische instelling. Als derde bron van progressieve invloed noemt Post de ontwikkelingen aan de Vrije Universiteit. Discussies over de ouderdom van de aarde en meer openheid voor evolutiedenken leidden tot nieuwe gedachten over het Schriftgezag.

Verandering van identiteit

Door dit alles werd er geknaagd aan de oude gereformeerde identiteit. De innerlijke overtuigingen werden van vraagtekens voorzien. En naar buiten werden de idealen om de samenleving gereformeerd te beïnvloeden vervangen door een meer aanvaardende houding ten opzichte van de wereld en een streven naar verbetering van de samenleving.

In de loop van de jaren vijftig werd beseft, dat de positie en betekenis van de Gereformeerden onherstelbaar was beschadigd. Aanvankelijk was er nog hoop op herstel. Maar in de loop van de jaren zestig lieten de synodale Gereformeerde Kerken deze hoop varen en veranderden zij hun identiteit.

Zowel in de opvattingen over de inhoud van wat zij geloofden als in hun praktische opstelling in hun leven veranderden de meeste synodale Gereformeerden sterk. In het begin van de jaren zestig was er sprake van een wankel evenwicht. Het jaaroverzicht 1964 signaleerde 'of een neiging tot conservatisme dat vóór alles wil vasthouden en consolideren, of een drang naar progres-

siviteit die tegenover het verleden een zeer kritische houding inneemt. Krachtens heel haar traditie neigden tot voor kort de Gereformeerde Kerken eerder tot de eerste dan tot de tweede houding. Vandaag zien wij echter niet onaanzienlijke wijzigingen in het beeld optreden.' En er kwam een moment, waarin beseft werd, dat 'oud' uit was en 'nieuw' de enige mogelijkheid. Voortaan werden openheid en dialoog be-tracht.

In de loop van de tijd kwam er ook steeds meer toenadering tot de Nederlandse Hervormde Kerk. In 1956 zag de synodaal Gereformeerde synode nog geen geloofseenheid: 'Er zijn immers in uw midden nog tal van kerkenraden en ambtsdragers die de boodschap van de 'Christus der Schriften' zeer bewust niet aanvaarden, noch brengen'. Wel was er sinds 1951 een koerswijziging in de NHK, maar dat had nog niet ten gevolge gehad 'de handhaving van de leer van Christus over de gehele linie' en daarom kon er nog geen nauwere toenadering zijn. Maar later werd dit niet meer volgehouden en kwam het zelfs tot aansluiting bij de Wereldraad van Kerken.

De huidige situatie

De synodale Gereformeerde Kerken zien vandaag hun ledental sterk dalen. Ook de betrokkenheid van de kerkleden neemt ernstig af. Gesignaleerd werd, dat er in de kerken een generatie opgroeit die een zo zwakke band met de kerk heeft, dat zij hun kinderen niet meer aan deze kerk verbinden. Dekker sprak van een 'verloren generatie' en voorziet nog vele jaren van kwantitatieve achteruitgang. Achteruitgang is er ook in de identiteit. Synodale uitspraken worden steeds zo geformuleerd, dat zowel aan de traditionele opvattingen als aan de moderniteit zoveel mogelijk tegemoet gekomen wordt. En dat komt niet ten goede aan de duidelijkheid en concreetheid van de uitspraken. De officiële tuchthutoefe-

ning is volledig verdwenen. Over alle mogelijke punten die de gereformeerde identiteit raken, wordt zeer verschillend gedacht en gesproken en de leiding van de kerken stelt zich op als 'plurale alle-mansvriendin'.

Volgens Post kun je niet zeggen dat de synodale GKN 'vrijzinnig' van karakter zijn geworden. Er zijn nog verschillende behoudende stromingen. Veeleer kan gesproken worden van moderne tendenzen die onmiskenbaar grote delen van de synodale GKN kenmerken. Ze zijn een pluriform kerkverband geworden waar in principe alles mogelijk is, van behoudend tot vooruitstrevend. Daarmee zijn de synodale GKN steeds meer overeenkomsten gaan vertonen met de pluriforme NHK, met welke zij dan ook samen op weg trachten te gaan.

Maar door al deze ontwikkelingen in ongereformeerde richting hebben de synodale Gereformeerde Kerken niet langer een positie als leidinggevende groepering binnen de gereformeerde wereld, nationaal en internationaal.

Tot zover de tekening die dr. Post geeft van de geschiedenis van een eeuw (synodaal) Gereformeerde Kerken, hun opstelling tegenover de wereld en de veranderingen in hun identiteit. Volgende week kijken we naar de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk.

Drs. G.J. van Middelkoop is oud-connector van de Gereformeerde Scholengemeenschap te Rotterdam en oud-rector van de Gereformeerde Scholengemeenschap te Amersfoort.

Beroepen te Assen-Noord: G.J. van Enk te Enumatil; te Spakenburg-Zuid, als missionair predikant voor de hulpverlening aan de Geref. Kerk in Congo (ERCC): J.M. van Leeuwen te Eemdijk.

Aangenomen naar Drogeham: kand. W.L. de Graaff te Alkmaar; naar Groningen-Zuid: A.H. Driest te Zeist; naar Staphorst: P.F. de Boer te Roodeschool; naar Winterschoten: P.J.C. Colijn kandidaat uit Kampen.

Bedankt voor Bergentheim: P.F. de Boer te Roodeschool; voor Hoogkerk: H. Geertsma te Zuidhorn; voor Spakenburg-Noord: B. van den Berg te Dalfsen.

Adreswijzigingen e.d.

Groningen-Zuid * *Attesten*: G. Koster, Paterswoldseweg 510, 9728 BC, tel. 050-529548 (p. 41).

Helpman * *Scriba*: Mw. Hamstra-Bakker, tel. 050-5270205, postbus 6038, 9702 HA Groningen (p. 42).

Lelystad * *Evang.comm.*: Mevr. P. Lieffijn-Joosse, Vijfherenlanden 164, 8245 BD, tel. 0320-250315. (p. 101).

Nieuwerkerk aan den IJssel

* *Predikant*: W.H. de Groot, Vecht 152, 2911 ES, Td. 0180-322412 (p. 150).

Wapenveld * *Scriba*: H.G. v.d. Stege, Postbus 48, 8191 AA, tel. 038-4479105; *preekvoorziening*: M.T. Sollie-Huizinga, Mezenweg 32, 8191 BD, tel. 038-44793359 (p. 106).

Persberichten

20 juni 1999 Voorbedezondag Evangelisatiewerk

De vereniging Evangelisatie en Creatie (E&R) en het Landelijk Verband voor Evangelisatie-Attheid (LVEA) vragen opnieuw om aandacht en voorbede in de kaken voor het evangelisatiewerk. Gekozen is voor de derde zondag in juni, vlak voor de zomer omdat dan vooral veel georganiseerde evangelisatieactiviteiten van start gaan. De voorbede wordt aangevraagd omdat het goed is heel specifiek zaken bij God voor te leggen. Evangelisten hebben zijn kracht nodig, maar ook is het belangrijk te bidden

uit de kerken

voor diegenen die met het evangelie in aanraking gaan komen. Omdat evangelisatie tot de 'aard van de kerk' behoort is het verder wenselijk ook in collecte en preek aandacht te geven aan wat leden van de plaatselijke kerk zelf doen en kunnen doen aan hun getuige zijn van Gods goede nieuws. Kerkenraden en predikanten zijn aangeschreven met de vraag op 20 juni a.s. gestalte te geven aan aandacht en voorbede voor evangelisatie in hun eigen gemeente en de eredienssten.

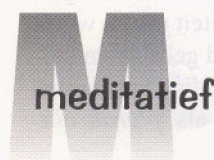
Hiervoor zijn gebedspunten, preek-schetsen en gespreksmaterialen verkrijgbaar bij het LVEA (tel. 038-4270430).

VGK

De vereniging van Gereformeerde Kerkorganisten (VGK) hoopt op zaterdag 12 juni a.s. een bijzondere jaarvergadering te houden in de monumentale Westerkerk, Prinsen-gracht 277 te Amsterdam. Behalve voor orgelspel is tijdens de feestelijk dag veel plaats ingeruimd voor koor- en samen-zang. De dag begint om 11.00 uur met een uitgebreid 'morgengebed'. Daarin zullen diverse soorten kerkmuzikale werken tot klinken worden gebracht, waarbij ook aanwezigen actief betrokken worden. De bekende organist van de Westerkerk Jos van der Kooy, zal 's middags (aanvang 14.00 uur) in woord en toon diverse aspecten van gemeente-zang behandelen. Daarbij zal hij worden bijgestaan door het Vocaal Ensemble 't min-tus' & Vrouwenkoor Den Ham, die beide onder leiding staan van Rudolf Drost, en door de organist Sietze de Vries. Het besluit van de dag zal om 16.00 uur een concert worden gegeven door Jos van der Kooy, Sietze de Vries en de twee genoemde koren. Alle belangstellenden zijn van harte welkom. De toegang is vrij.

Want u hebt niet ontvangen een geest van slavernij om opnieuw te vrezen, maar u hebt ontvangen de Geest van het zoonschap, door welke wij roepen: Abba, Vader

Rom.8:15

Een paar eeuwen geleden, ergens in Afrika. In een stammenoorlog is hij gevangen genomen. Meegevoerd als overwinningsbuit. Opge-sbten. Afwachgend: misschien ontsnappen, maar anders zeker de dood.

Tot er blanken komen. Mannen worden meegenomen. Ook zijn bewaker. Zijn gevangenis gaat open. De boeien gaan van zijn voeten. Vrij!

Vrij? Met de rest wordt hij meegenomen. In een schip, een onmogelijke reis. Aan de overkant op de markt. Verkocht aan een slavenheer. Aan het werk gezet. Vooruitzicht: misschien ontsnappen, maar anders werken tot hij er dood bij neervalt.

Wel bevrijd, maar er niets Beter van geworden.

Van de ene gevangenis over naar de andere slavernij.

is nooit goed genoeg. Je bent nooit volmaakt.

De Geest van de vrijheid

~~Maar~~ als je het zo ervaart, zit er iets grondig mis.

Paulus schrijft: het is juist niet zo dat je weer in een dwangbuis komt. Je hebt niet een geest van slavernij gekregen. Geen slaaf-gevoel. Niet opnieuw vrezen. Niet de hele tijd dat gevoel van moeten-moeten-moeten-en-dan-is-het-nog-nooit-goed-genoeg.

Dat is het niet Gods bedoeling.

Als je het zo ervaart zit er echt iets helemaal mis.

Dan leef je blijkbaar niet zoals de Heilige Geest het je wil leren. Op een of andere manier heeft de Geest van Christus dan niet genoeg invloed in je leven.

Want de Geest van Christus is de Geest van de vrijheid. De Geest van het kind van God zijn. Dankzij de Geest hoeft je niet angstig op te kijken tegen je Meester voor wie je nooit genoeg slaaft. Je mag vrij naar Vader gaan. Je mag je voelen als een vrije zoon. Vrij en blij.

Christus geeft vrijheid

Ken je dat gevoel helemaal niet?

Voel je je aan handen en voeten gebonden, geboeid door regels en wetten? Betekent het geloof vooral veel-moeten-en-weinig-mogen? Dan is er echt iets aan de hand! Ken je je Bevrijder dan wel? Ken je Christus?

Hij wil je toch vrijmaken. Keer je om naar Hem. Laat je bevrijden. Laat zijn Geest in je werken. Ontdek de vrijheid van het kind van God zijn.

Leer elkaar vrijheid

Die Geest wil ook dat we elkaar die ervaring geven. Dat we het elkaar leren. Dat we het kinderen leren. Catechisanten. Gemeenteleden op huisbezoek. Hoorders van de preek. Leren dat het christelijk geloof geen dwangbuis is.

Niet hameren op gebod en regel, zonder eerst en steeds te vertellen over de liefde van Vader. Voorkomen dat iemand zo'n slaafgevoel kan krijgen. Want je zou de Geest van Christus ermee in de weg lopen!

Een paar eeuwen geleden, ergens in Afrika. Een kleine jongen. Gevangen, maar bevrijd. Meegenomen naar Europa. Opgenomen in een rijk gezin. Verzorgd als een eigen zoon. Alles krijgen wat je nodig hebt. Liefde, warmte.

Wat Ben je dan dankbaar. Wat ga je dan van die mensen houden. Wat wil je dan graag alles voor ze doen!

Abba, Vader, ik ben blij dat ik mag leven bij U. Wat kan ik voor U doen?!

Ds. R.J. Vreugdenhil is predikant van de Gereformeerde Kerk te Langeslag.

Weer gebonden?

Is dat het christelijk geloof?

Is dat de bevrijding door Christus? Bevrijd uit de macht van de duivel, om slaaf te worden van Christus? Bevrijd van de zonde, om te gaan zuchten onder allerlei regels van het christelijke leven?

Zo kun je het ervaren.

Zo wordt het ervaren. Met een gevoel van: als christen mag je niets en moet je van alles. Alle leuke dingen zijn verboden en alle vervelende dingen moeten altijd. En het

wandelen met God

In de Bijbel kom je het vaker tegen: die wonderlijke wendingen. Eerst lees je van Gods woede over de zonde van zijn volk. En het volgende vers zegt daar direct over heen: vrees niet..!

Gaat dat zomaar?

Dat kun je toch niet volgen?

Je komt dat bijv. t e e in Jesaja 42 en 43. God wast zijn volk de o m . Doven w blinden noemt Hij zijn mensen. Horende doof en ziende blind, zou Jezus later zeggen, met verwijzing naar deze woorden (42:10). Vanwege hun zonde komt Gods oordeel over zijn volk: deportatie, ellende, doffe ogen... Maar ze trokken zich a niets van aan. Heel sterk wordt dat gezegd: "God zette hen rondom in vlam, maar ze sloegen er geen acht op; ja het stak hen in brand, maar zij namen het niet ter h e e n".

En dan ineens die bekende tekst: "Vrees niet; Ik heb u bij uw naam geroepen, U bent van Mij".

Vrees niet...

Een meesterlijke tekst die heel wat bemoedigingen in zich bergt. Zo doortrokken van genegenheid, Zo persoonlijk!

God noemt zijn volk bij name: Ja- & Israël. Hij begint bij het begin. Hij is de Schepper, de Maker. Hij blijft bij zijn woord van trouw: Ik ben de Here. Jij bent van Mij. Dat is nou verbond! God roept zijn mensen terug. Hij houdt van zijn volk, dwars door alles heen.

Zo wonderlijk mooi... daar moet je nou echt God voor zijn! Moet je zien wat een liefde God ons bewe-

zen heeft, zal Johannes later schrijven. We worden niet alleen kinderen van God genoemd, we zijn het ook!

Verbond...

Je weet het niet uit eigen ervaring, maar ooit werd ook jij bij name afgeroepen: je werd gedoopt. En vervolgens kwam je levensgeschiedenis. Verweven met schuld en doortrokken met zonde. Je eigenwijsheid, je onwil, het negeren van wat God zei en ga maar door. Waslijslang.

kelijk mee omspringen. Bijna op de manier van: zo is het nu eenmaal. Maar draai het eens om: als het ons zou overkomen, dat iemand ons zo voor de voeten zou lopen als wij de Here, hoe sterk zou het elastiek van ons geduld zijn?

Maar God laat onze naam steeds weer roepen: Ik bent van Mij. Eigendom. Helemaal voor rekening van de Here. Hij staat voor je in. Voor ons. Dat je voor dat roepen van God oren hebt gekregen is echt geweldig. Echt genade! Onverdiend, maar toch...

Vrees niet, zegt God. Jesaja zei het tegen die mensen van toen: al ga je door het water, Ik ben met jullie; al ga je door rivieren, ze zullen je niet

wegspoelen; al ga je door het vuur, je zult niet verteren en de vlam zal je niet verbranden. Want God is je Verlosser.

Hij houdt de moeite niet van ons weg. Dat belooft Hij nergens. Hij belooft overal, dat Hij met ons zal zijn. In Jezus Christus, onze Bnuël (met ons is God).

Vrees niet, voor mensen niet of voor de duivel. Voor de dood niet. Denk daarbij maar aan het slot van Romeinen 8 waar ook haast bovenmenselijk klinkt dat niets ons zal kunnen scheiden van God liefde, in Jezus Christus...

In het Oude Testament gold dat het hele volk en natuurlijk ook de gelovigen onder dat volk. Maar het hele volk werd aan gesproken.

In het Nieuwe Testament kom je dat persoonlijker tegen. Dat is het werk van Gods Geest. Bij je naam geroepen. Eigendom van God zijn... God grijpt terug naar het be-

oijn. Hij schien ie: het teken van zijn trouw aan je. En dan mag het je diep raken dat de Here bij zijn ver-

bond Zeker, Hij bagatelliseert je kwaad niet. Hij poetst de schuld niet weg. Hij vraagt inzicht en bekering. Vast en zeker. Maar boven dat alles staat de boog van zijn ontferming in Jezus Christus. Voor ieder die door Hem bij met naam en toenaam is geroepen.

Niet bang zijn....God heeft je Bij je naam geroepen. Hij doorgrondt je en verwerpt je niet. Hij roept je met liefde en tederheid. Kind van Me... Zo krijg je in zijn gemeente een plaats op naam. En meer nog: in zijn hart. Roep maar terug, als ooit Thomas dat deed: Mijn Heer en mijn God!

Ds. O.W. Bouwsma is predikant van de Gereformeerde Kerk van Gouda.

'SYMBOLEN WORDEN TOT CYMBALEN' 1

Hoop op betekenis

J. van Bruggen

A
achtergronden

Op het studenten-paascongres te Driebergen (16 april 1999) mocht ik een lezing houden over bijbel en symbolen. Op verzoek publiceer ik die nu in de vorm van twee artikelen: het karakter van de oorspronkelijke spreekstijl is hierbij niet veranderd.

Geïnspireerd door een brief in De Kampioen begin ik met een kleinbeeld.

Heb ik iets gemist?

„Voor mij rijdt een kleine tweedehands auto. Op de achterzijde is naast de sticker van een pretpark in Duitsland nog een plakplaatje aangebracht. Het stelt niet veel voor: een horizontale lus, een spitse punt links, de twee uiteinden steken rechts naar beneden en beneden. Ik vraag me af of ik iets gemist heb, want ik zie dat plaatje tegenwoordig veel vaker achter op auto's. Zou het een nieuw merk-logo zijn? De vorm helpt me niet verder. Ik herken die wel direct: het stelt een vis voor! De vorm verwijst naar iets anders en roept betekenis op! Bijna iedereen herkent die vorm-betekenis probleemloos. Eigenlijk is dat, nu ik erover nadenk, heel vreemd. Want er is geen vis die lijkt op een horizontale lus met eventueel een verticale verbinding tussen de uiteinden. Er is geen vis die hol is. Er bestaat niets dat hierop lijkt dan hetzelfde plaatje op een andere auto die inmiddels voor mij invoegt.

En wat betekent trouwens „vis“? In het Nederlands een drieklank. Poison, fish, Fisch, piscis. Het geeft niet hoe je het zegt: als je omgeving maar begrijpt dat je „vis“ bedoelt.

„vis“ bestaat niet. Er bestaan alleen stekelbaarsjes en haaien en kabeljauw. Wat is vis eigenlijk? Ook de walvis? Nee, die is een zoogdier. Wat is dan vis? Ik weet het wel een beetje, maar ik kan het niet zo goed zeggen.

Maar nu terug naar die auto. Waarom staat daar zo'n vis-teken? & zal gauw een brief schrijven naar De Kampioen: waarom zie ik tegenwoordig zoveel vis-achtige symbolen achterop auto's? Wat heb ik gemist? Gelukkig wordt mijn brief opgenomen in de rubriek „Brieven van lezers“. Ik krijg uitleg: „Voor christenen is de vis een symbool van Jezus Christus“. Vreemd: dat was toch een Man? Ja, maar u moet weten dat de eerste letters van „Jezus Christus, Zoon van God, Redder“ in het Grieks het woord *ichthus* vormen. Maar *wat* betekent *ichthus*? Dat, geachte lezer, betekent „vis“. Dus nu weet u het allemaal!

Ik leg de Kampioen uit handen en loop naar de zolder: daar moet w-

nog de bijbel van Opa liggen, want die was nog wel wat kerks.

Misschien staat het daar in. Gelukkig vind ik hem al gauw bij & oude boeken. ik blader. Ik lees wat over vissen in het water. En bijna aan

het eind staat nog een merkwaardig verhaal over een paar vissen waar duizenden mensen van eten: zeker een soort drugs geweest!

Ik sla de bijbel dicht en zet hem weer weg. En ik daal af naar heden. Ik weet het nu, maar het zegt mij niets, want ik ben niet meer kerks. De EL is niets voor mij. Je snapt niet wat die mensen er in zien.

Een visje op de auto: een christelijk symbool dus. Christenen zien ze vliegen! Eigenlijk heeft het allemaal niets te betekenen! Plakplaatjes die weer loslaten, een lus, een drieklank, gewriemel in het water, mensen met meningen van gisteren. Goed dat er koffie is! Of zou dat visje soms een gelukspoppetje zijn?

Dan zou ik a misschien nog wel iets aan kunnen

Markeringen voor het onderwerp

Deze interne monoloog maakt de markeringen voor mijn verhaal zichtbaar. Blijven symbolen in de bijbel wel symbolen buiten de bijbel? En daarachter ligt de vraag hoe er betekenis kan zijn? Is betekenis magisch? Welke rol spelen betekenis en symbool in de Schrift, en minstens voor het geloof? En hoe houdt het symbool betekenis? Het zal dan in dit artikel zeker ook wel gaan over symbolen in de bijbel, zoals de organisatoren van het paascongres 1999 eigenlijk wilden. Mam waarom zou een christen zich begraven in het boek? Het boek zelf is een draaideur die je weer doet uitkomen bij de schepping. En christelijk geloof is geen boekgeloof, maar geloof in de Levende. Een relatie van een heel eigen en mysterieuze aard. Het huwelijk is

een symbool van die verhouding tussen de gelovigen en God. Maar wat is nu eigenlijk symbool van wat en waarom?

Mijn toespraak gaat daarom meer in het algemeen over „de betekenis van de betekenis”. Symbolen vallen daarbinnen. Zij betekenen iets, maar als er geen betekenis is, *z*-nen zij niet echt iets betekenen. Daarom verbreed ik het onderwerp „Symbolen in de bijbel” tot „Hoop op betekenis”.

Eerst wil ik iets opmerken over betekenis in het algemeen. Daarna iets over de mogelijke betekenis van de wereld. Vervolgens kijken we naar de betekenis van symbolen in de bijbel. En tenslotte wil ik iets zeggen over de hoop op betekenis die christenen met zich mogen meedragen.

1. BETEKENIS

In „betekenis” zit het woord „te-ken”. Het woord geeft aan dat een klank of een gebeurtenis een zekere tekenwaarde heeft en verwijst naar iets of iemand anders.

Taal en betekenis

Op het vlak van de taal lijkt dit heel gemakkelijk. Woorden hebben betekenis: je kunt die betekenis opzoeken in het woordenboek. Maar hebben zij die betekenis of krijgen zij die? En van wie? Voor buitenlanders hebben onze klankreeksen helemaal geen betekenis. Het woord „vis” heeft alleen betekenis voor wie het al weet wat het betekent. De betekenis „vis” zit dus ook in je hoofd en niet alleen in de klank. In de hersenen kunnen we echter geen ruimte voor een taalorgaan vinden. Heeft het dan iets met ziel te maken?

De relatie tussen een betekeniskennende mens en het betekenende maakt het mogelijk dat men in sommige reclameteksten letters kan uittrekken, vervormen of gedeeltelijk weglaten terwijl wij toch de betekenis er wel inlezen.

Dit geldt niet alleen op het vlak van

de lexemen en de grafemen, het geldt ook voor de zinsbetekenis. Soms zeggen we tegen iemand: „O, ik weet al wat je wilt zeggen”. Er is nog niets gezegd, en toch weten we het al. En vele zinnen die tussen mensen gesproken worden, worden begrepen omdat wij elkaar begrijpen en zonder dat helemaal niet. Op de tweesprong van zin en onzin staat de begrijpende en wetende luisteraar.

Definaal wordt dan in de linguïstiek ook omschreven als een „mentioneel tekensysteem”: de taalbetekenis berust op conventie en is arbitrair.

Datgene wat betekenis verleent ligt dus op een hoger vlak. Er moet iets zijn voordat we iets zeggen en daardoor wordt dat wat we zeggen ook iets.

Wat geeft betekenis?

Maar wat is dat „iets”? Hier begint de zoektocht van de mens naar de echte werkelijkheid die betekenis mogelijk maakt. Verwijst het hele systeem van referentie niet naar een ultieme realiteit die bestaat en die niet betekend wordt maar die betekenis geeft?

Op onvergelijkelijke wijze heeft Plato daarover in Athene nagedacht in de tijd dat Maleachi profeteerde in Jeruzalem. Hij heeft de betekenis gevonden in de wereld van de ideeën, waarheen onze schaduwwereld verwijst en die wij ons als in het vlees gekluisterde mensen herinneren. In zekere zin wordt de hele wereld een symbool van de hogere werkelijkheid, een verwijzing voor wie verder kijkt en zijn herinnering niet vergeet. Weinig mensen ontkennen dat er zoiets als betekenis is, verwijzing, symbolisering van wat ergens achter of boven is. Maar het is moeilijk om het eens te worden over de bron die betekenis verleent aan het symbool.

2. DE BETEKENIS VAN DE WERELD

Laten we ons nu beperken tot de

vraag of en in hoeverre de wereld of de geschiedenis een symbolische, verwijzende meerwaarde hebben af kunnen hebben. En in hoeverre dus beelden, voorwerpen, handelingen juist speciaal kunnen worden ingezet als gemarkeerde verwijzers, als symbolen.

Achter het zichtbare

We beperken ons dan tot de vraag of het zichtbare een symbool is van het onzichtbare of grotere.

In de Middeleeuwen leefde heel sterk de overtuiging dat in feite de hele kosmos een verwijzing vormt naar een hogere werkelijkheid en daarvan een symbool is. Je kunt dat zien in de Mappae Mundi die in deze eeuwen gemaakt werden: het zijn in onze ogen onzinnige wereldkaarten, met Jeruzalem in het centrum en meer een geschiedeniskaart dan topografie. In werkelijkheid was dit echter de cartografie van de symbolische betekenis van de wereld. Mocht je *k*e zomer in Engeland komen, dicht bij Wales, ga dan eens de mappa mundi bekijken in Hereford. Of als je thuis blijft, lees dan eens het boek „De droom van een kaartenmaker” (geschreven door James Cowan; Anthos 19%). In absolute zin realiseren deze kaarten dat symbolisch bewustzijn van de mens in die tijd. Cowan schrijft over „de gedachte dat een onzichtbare geografie onze manier van denken over plaats beïnvloedt” (p. 199).

We zien het echter ook in vele middeleeuwse schilderijen en gedichten, waar haast alle voorstellingen en beelden uit dit leven een meerwaarde hebben, een symbool worden van iets anders. Eigenlijk is de *l*elie er alleen omdat er „reinheid” is en niet omgekeerd.

Postmodernisme

In onze westerse wereld raakt dit gevoel helemaal weg. De postmoderne roman Pfitz (Andrew Cmmey; Atlas 19%) behandelt het verschijnsel „wereldkaart” precies van

de andere kant: **hier is de wereld**-kaart niet meer **dan** een fictie die de vraag oproept hoe **reëel** eigenlijk het zogenaamde „echte leven“ zelf is: de zinloosheid **van** het **grote** ontwerp symboliseert de **betekenis**-loosheid van het leven.

Aquinas

Tussen beide uitersten van een volstrekt realisme tot een volledig **postmodernisme** staat Tomas van Aquinas. Terwijl bij de middeleeuwer **Dante** de hele wereld nog een symbool is **van** iets hogers, beperkt de verlichte denker Tomas de symboolwaarde van de dingen tot de openbaring van God. Volgens **Umberto Eco** is **Tomas daarmee** de voorloper van het **Humanisme**: de wereld wordt gedesacraliseerd **en** alleen het religieuze **blijft** sacraal en symbolisch (Kunst en schoonheid in de middeleeuwen; Bert Bakker 1989).

Volgens Tomas **zijn** alleen de **daden** en woorden van God (waarover de bijbel vertelt) symbolen of allegorieën omdat **&** Schepper spreekt **én** maakt. Bij Hem **zijn woorden** nooit leeg: **hun** betekenis is niet **ijdel**. Wat Hij zegt, schept Hij **ook**. Daarom **kun** je wel allegorisch de bijbel lezen, maar je **kunt** niet allegorisch de natuur interpreteren (Summa Theologica 1,1,10).

Religies en symboliek

In de westerse **cultuurwereld** van de twintigste eeuw wordt de wereld meestal niet meer gezien als een **betekenisdragend** geheel. Maar geloof in een God of Schepper maakt het aannemelijk dat de wereld een betekenis of een reeks betekenissen heeft. Dit **heeft** bij verschillende wereldreligies geleid tot het erkennen van een allesomvattende waarde of betekenis van de schepping. In de Oosterse godsdiensten is er vaak een analogie tussen macro- en microkosmos. Dit kan binnen het boeddhisme heel variërend worden uitgewerkt. En ook al vallen in het Shintoïsme van Japan buiten-en

binnenwereld pantheïstisch samen, toch is er **ook daar** dat subtiële besef dat de **binnenwereld** in deze buitenwereld haar tot een betekenisvolle maakt.

In de religieuze cultus van al deze religies zijn de symbolen de communicerende **concentratiepunten** in een wereld die ademt en betekent, **zij** het woordeloos en incommunicabel.

Israëls God

Ook de Geschriften over de God van Abraham, Isak en Jakob laten ons zien dat de wereld vanwege het bestaan van de **Almachtige** betekenis, zin en richting heeft. Daden van God worden betekenisvolle **symbolen** van hoop voor het volgend **geslacht**: de **herinnering** heeft **zin** want het is niet **afgelopen met** de realiteit achter de dingen **wanneer** de tijd van die dingen voorbij is. Daarom kent ook de **israëlitische** cultus allerlei **symboolhandelingen** en symbolen, in en **buiten** de tempel.

Toch is er iets bijzonders in de **Geschriften over de God van Abraham, Isak en Jakob**. Deze **Geschriften** delen met **sommige** andere religies de overtuiging dat in deze **wereld** twee machten met elkaar worstelen, zodat er niet **één** ongestoorde of **ondubbelzinnige** betekenis is. Het bijzondere van de Geschriften van apostelen en profeten is echter dat deze machten daarin niet in evenwicht zijn als Yin en Yang, maar dat er een uiteindelijke overmacht is van de Schepper.

Symbolen op hun plaats

Dit geeft aan de symbolen een bijzondere plaats. Enerzijds **zijn** zij er, maar anderzijds is niet alles zomaar symbool. **Israël** wordt juist **gewaar**-schuwd voor verering van de **willekeurige** steen en de bijgelovigetraditie van de volken. Niet de natuur als zodanig symboliseert, maar de geschiedenis. Daarom **zijn symbo-**len in de bijbel altijd gekoppeld aan een **instelling** door de Verlosser **van**

de Sinai en/of gerelateerd **aan zijn** daden. Symbolen zijn niet duister en magisch, maar herinnerend **en** bevestigend.

Het is echter ook niet de geschiedenis als zodanig die symbolisch is. Alleen voorzover ze door God beheerst **wordt**, komt aan geschiedenis een symboolwaarde toe. In de geschiedenis van de **m m e n** treden **momenteel** namelijk ook vele storingen op, waardoor de symboolfunctie van schepping en geschiedenis schade oploopt. De leeuw verscheurt het lam: toch is dat geen norm, want **de bedoeling lijkt** te zijn (**geweest**) dat leeuw **en** lam **samen** neerliggen. Je moet dus voorzichtig zijn met **het** lezen van het boek van **het** milieu en **het** biologisch leven. Het **schrift** in dit boek is ernstig gehavend.

Ook al zou de schepping als geheel, met haar **geschiedenis**, ontworpen zijn als betekenisvol **symbool**, dan nog is het te vroeg voor Dante. We leven na de opstand van de engelen en na de spraakverwarring van de mensen en dat is heel symbolisch! Er is nu symbool én misverstand, waarheid én leugen. In deze wereld woeden demonen: virussen ontwrichten het systeem en wij weten **vaak** niet hoe het bedoeld is en wat de betekenis had moeten zijn. Prediker wist eigenlijk maar **één ding** al te goed: de mens kan het niet vinden!

Zie voor het tweede deel van deze lezing het volgende nummer **van** De Reformatie.

Dr. Jacob van Bruggen is hoogleraar in de Nieuw-Testamentische vakken aan de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken in Kampen.

Jaarverslagen.....

de Bunschoter bv
drukkerij

Postbus 10 - 3750 GA Bunschoten-Spakenburg
Tel (033) 299 79 99 - Fax (033) 299 79 98

KERK IN EEN TECHNOLOGISCHE CULTUUR

A. Vlot

Rust en dynamiek

"Zo kan iedere **schrijftgeleerde** die leerling is in het hemelse koninkrijk, vergeleken worden met een huisvader die uit zijn voorraadkamer nieuw en oud **tevoorschijn** haalt." Opvallend in deze uitspraak van Jezus is dat theologen blijkbaar steeds iets nieuws kunnen putten uit zo'n stokoud boek als de bijbel, maar dat het oude niet verloren gaat. En dat is nodig ook. Want als de voortekenen niet bedriegen, zal de generale synode die in Leusden bijeen is, de wijsheid moeten vinden om **rust** en stabiliteit te paren aan beweging, verandering en reformatie. In onze hyperdynamische tijd is dat voorwaar geen eenvoudige opgave, vooral niet omdat het individualisme hoogtij viert en eensgezindheid doorgaans ver te zoeken is. En omdat oppervlakkigheid en de vluchtige waan van de dag ket vaak winnen van grondige bezinning en aanhoudend gebed, is het te hopen dat naast ruimte voor in het **oog** lopende zaken zoals gezangen en **liturgie**, er ook aandacht is voor de achterliggende nood van de kerk in deze tijd. Want een crisis laat zich niet met mooie formuleringen of slimme compromissen bezweren.

De kerk heeft als het goed is de tijd, en leeft en denkt in eeuwen en in **het** relativiserende perspectief van de eeuwigheid. En zij is een lichaam, een hechte broederschap, waarin haar verscheidenheid ten dienste staat van het functioneren van de eenheid. Beide kenmerken staan haaks op die van onze tijd. De **time-to-market** van de stortvloed van nieuwe technische producten die over ons wordt uitgestort, is een **kwestie** van maanden en is toege-

sneden op het vervullen van de behoeften van hyper-individuele en uiterst kieskeurige consumenten. Onze cultuur wordt overspoeld door ingrijpende veranderingen die christenen steeds vaker voor het blok **zetten**. Welke gelovige zal standhouden onder het doorlopende bombardement van prikkels, producten en **informatie** dat langs allerlei kanalen onze huiskamer **binnen** dendert? Of dacht u heus dat hun boodschap neutraal is? De komende jaren **zullen** met name de informatie- en de biotechnologie ons steeds weer opnieuw verstoeld doen staan. De spanning tussen **rust**, stabiliteit aan de ene, en beweging, verandering aan de andere kant is eeuwenoud, maar de ongekende dynamiek van onze tijd is gloednieuw.

God in de machinehal

Als ik eerlijk ben, kost broederschap me te veel kostbare tijd en raakt het zaad van de blijde boodschap bij mij volkomen verstikt onder de stress en de stoorzenders die mij constant de **indruk** geven dat God toch niet bestaat, en dat softe, geestelijke zaken zoals verzoening en zonde er niet **toe** doen en verleden tijd zijn. Preken lijken daarom vaak afkomstig van **een** andere planeet omdat ze mijn wereld niet aanraken. Want problemen gaan we in onze tijd eigenhandig te lijf, met **pillen**, programma's en projecten. De rusteloze, moderne mens heeft het recht hier en nu in eigen hand genomen. En de kerk staat midden in **déze** cultuur, dus heeft het geen zin om **bij** het front een ijzeren gordijn te laten zakken, maar wel om wapens uit te delen. Als de Here Jezus in onze tijd was geboren, had

hij vast voor zijn gelijkenissen andere beelden gekozen. In de trant van een lied uit de **E&R-bundel** waar we thuis vaak uit zingen:

*'t Koninkrijk van God ontwaakt
tussen flatgebouwen
en het eng'lenlied weerkaatst op
't werkerrein.
Zingend van de mensenzoon
met zijn kruis en doornenkroon,
die in de machinehal een herder
wezen zal. (145:2)*

Maar ik mis God vaak "in de machinehal". De mens leerde in de loop van de tijd nieuwe materialen te benutten: glas, staal, beton, aluminium, kunststoffen, halfgeleiders. **Duizelingwekkende energie**-stromen wist hij aan te spreken: stoom, benzinemotoren, **elektrici**-teit, gasturbines, kernenergie. En niet minder belangrijk: hij wist complexe organisatie-structuren te ontwikkelen om de benodigde **samenwerking** van mensen vorm te geven, en onderwijs-methoden om de groeiende berg kennis van generatie op generatie door te geven. De **maatschappelijke** structuren met vergaande specialisatie - die verantwoordelijkheid deed vervluchtigen - werden afgestemd op technische vooruitgang. Met succes. De gemiddelde levensverwachting van de mens in West Europa ten tijde van Christus bedroeg 22 jaar, deze was na de Middeleeuwen tot 33 toegenomen, in 1900 gestegen naar 49 jaar en overschrijdt **thans** de 75 jaar. Dit is vooral te danken aan de toegenomen opbrengst in de landbouw en de vooruitgang in hygiëne en van de medische wetenschap. De technische vooruitgang is de laatste eeuw explosief geweest. De eerste computer in 1943 - de ENI-

AC – was opgebouwd uit radiobuizen, besloeg een grote kamer en woog 30 ton. De laptop-computer die vandaag de dag in een tas past, **weegt enkele kilo's en heeft** een snelheid **en een rekencapaciteit** die meer dan duizend maal hoger ligt en de **grenzen** zijn nog **lang** niet in zicht. In Gods schepping bleken **ongekende mogelijkheden** besloten te liggen, **maar niet** welk doel voor ogen nu we voldoende welvaart bezitten **om** tevreden te **zijn**?

Elke nieuwe technische vinding brengt **ons** niet alken een langer leven met legio nieuwe mogelijkheden, maar altijd **ook tegen een** bepaalde prijs die **we** maar al te **vaak** vergeten te verdisconteren of die we afwentelen. Meestal gaat buiten het paradijs de wet van behoud van ellende op. Het kan geen kwaad om ons bij elk nieuw technisch snuffje af te vragen wat hij ons kost. De **tijd** die we met onze auto besparen, weegt absoluut **niet** op tegen de arbeidstijd die de auto **van** ons vergt **om** hem te **bekostigen**. De magnetron in de **keuken** is niet alleen **h**-dig als we haast hebben maar **veroorzaakt** ook haast, **en** wie weet smaakt **daardoor** het eten dat **eruit** komt wel minder. De haard van vroeger bond samen; de cv **van** vandaag geeft **een** ieder op zijn kamertje het zijne. Genetisch gemodificeerd voedsel **kan efficiënter** worden **geteeld**, maar tegen torenhoge, onoverzienbare risico's, en de wet van Murphy leert dat het ooit ook fout zal gaan. Een tweede reden waarom de winst van nieuwe mogelijkheden vaak teniet gedaan wordt, is **dat** we de vruchten **niet** plukken. We **zijn** toch **knettergek** als we de automatisering die ons werk uit handen **neemt**, gelijk op laten gaan met een toenemende **werkdruk**?

Gevaren

We worden er met onze neus opgedrukt: de wereld wordt niet **volmaakt**, de spanningen nemen toe. Ex hangt ons een **drietal** soorten ge-

varen boven het hoofd. Allereerst psychologische. De stress en **werkdruk** die de dynamiek van onze tijd oproept, is groot en velen **gaan** er onderdoor. Waar de omgeving in sneltreinvaart verandert, slaat bovendien de **vervreemding** toe. Een tweede soort is de sociale problematiek. Individualisme leidt tot **technieken** die **mensen** isoleren, en **een** toenemende **verzakelijking** van de maatschappij laat mensen **veenzamen**, **zorgt voor** vervlakking, **afslijtend normbesef** en **toenemende criminaliteit**. Toenemende **ongelijkheid** tussen **rijk en arm** in de wereld **zal** steeds **grotere vluchtelingenstromen** veroorzaken. In de derde plaats **zijn er** risico's, **zoals** milieu-problemen, **toenemende verstedelijking**, uitstervende planten- en diersoorten, de geweldige complexiteit van de maatschappij die getuige de parlementaire **enquêtes** **steeds** moeilijker **beheersbaar** is door de overheid, **militaire dreigingen** van nucleaire **en** biologische wapens, onzekerheid over gezondheidsrisico's van genetische gemodificeerd voedsel, enzovoort. Niet voor niets spreekt de socioloog Ulrich Beck van een 'risico-maatschappij', waarin technologische vooruitgang onvermijdelijk gepaard gaat met **grote** risico's.

De **moderne mens sinds** de Verlichting **probeerde** vooral risico's in te calculeren en te beheersen; de **postmoderne mens daarentegen** lijkt **risico's** met **name** als onvermijdelijk te **accepteren**. De bekende Leuvense filosoof Herman de Dijn sprak onlangs in **Delft** over de rol van de ethiek in onze **technologische** maatschappij. Zijn **mening was** dat we moeten leren te leven met de nieuwe soorten van angst **en** onzekerheid die in onze technologische maatschappij de plaats hebben **ingenomen** van de traditionele angst van vroeger voor pest, boze geesten, **armoede** en **hongersnood**. **Vroeger** waren er net zo goed gevaren, maar die droegen een **natuurlijk** i.p.v. een technologisch karakter. Klagen over onze **technologi-**

sche **tijd** heeft geen zin, net zo **min** als het **zin** had om over het **noodlot van de natuur** te klagen. De Dijn zag hier een taak weggelegd voor de **kerk** en de religie, **die** door de **eeuwen** heen altijd een soort therapeutische werking hebben gehad bij het uitbannen van angsten. Nu gaat inderdaad van het geloof rust uit, maar niet zonder de **technologische** heilsverwachting die de gevaren oproept **aan de kaak te stellen**.

De onder ons gebruikelijke opvatting over techniek is dat **& mens** haar slechts als neutraal **middel** ten goede of ten kwade aanwendt. Dit **instrumentalisme** redeneert in de trant van: "**pistolen** schieten **geen** mensen dood, **mensen** doen dat". De techniek is in deze visie **geen** heer en meester in onze **maatschappij**, maar slechts een knecht die we naar believen **kunnen** inschakelen. Een tweede opvatting - die onder **filosofen** nogal opgeld deed - is dat **techniek** een boze **macht** is die **autonoom** is en die **ons** in haar greep heeft. Deze opvatting scheert **missief** alle techniek over één **kam**. Volgens **vertegenwoordigers** van een derde stroming - die van het sociaal-constructivisme - kan de **techniek niet als neutraal instrument** worden opgevat, maar volgens hen is **het wél** zo dat mensen de **techniek** in de **hand** hebben en sturen. De sociaal-constructivisten menen dat in de **techniek** **nomen** en waarden gestalte krijgen. **Techniek** is volgens hen nooit autonoom, techniek is mensenwerk. Instrumentalisten en **sociaal-constructivisten** menen dat niet **alleen** afkeurenswaardige maar ook goede motieven in de techniek en haar gebruik terug te vinden zijn, **en** daarom mogen we de techniek niet als geheel afschrijven, **en kunnen** we haar veelal dankbaar benutten. De drie visies **corresponderen** met **drie** perioden. Vanaf de Industriële Revolutie tot omstreeks 1950 overheerste in de maatschappij een positieve visie op de technische ontwikkeling. **Daarna** was er een periode die werd ingeluid door de Club

van Rome en de neomisten, waarin een kritische stemming domineerde, en waarin **technici & schuld** kregen van kernwapens en milieuvervuiling. Maar de maatschappijcritici van weleer hebben nu de hand aan de ploeg geslagen, en **men** heeft ingezien dat om de grote problemen op te lossen techniek onontbeerlijk is. **Op dit moment is de stemming daarom d i - valent.**

Diepgang

Toch is daarmee volgens mij de kous voor de sociaal-constructivisten niet af. Mensen kunnen wel degelijk aan de techniek verslingerd raken, en wie om zich heen kijkt, ziet dat dit schering en inslag is. Zoals een alcoholist nog niet van zijn drankprobleem verlost is als je hem vertelt dat hij geen slaaf is van de drank, maar van zijn genotzucht, zo is ook de moderne westerse maatschappij niet geholpen door de **weten** dat techniek op zichzelf geen kwaad kan en door de **mens** in de hand te houden is. Want ondanks de ambivalente stemming blijft de verwachting groot: "Toch zullen we het voor onze welvaart in de toekomst in grote mate van technologie moeten hebben. Het wordt technologie of armoede", schreef ooit een directeur van het Energieonderzoek Centrum Nederland. Niet alleen technici doen dit soort uitspraken. De strekking van deze tamelijk onschuldig klinkende uitspraak is in vele studies en rapporten terug te vinden. Welke geest spreekt hieruit? In de eerste plaats: de toekomst maken wij als mensen zelf, die hebben we in onze hand. En ten tweede: de vooruitgang is duidelijk materialistisch ingevuld. En tenslotte: de mens moet welvaart bewerkstelligen met technologische kennis. Het toverwoord in allerlei rapporten van overheidswege is daarom 'innovatie'. Technologische oplossingen zijn ook inderdaad de enige uitweg als maatschappelijke consensus uit blijft. De technologie moet dan onze ma-

teriële welvaart voor de toekomst garanderen. Er is dus sprake van een materialistische, geseculariseerde heilsverwachting. Ondanks het feit dat het ons deze eeuw niet aan innovatie heeft ontbroken, blijven we toch langs die weg de oplossingen zoeken.

Toch ervaar ik de techniek in mijn Delftse lab niet als louter kommer en kwel. De techniek zelf is een prachtige en indrukwekkende gave van God. Maar technische producten zijn wél geladen, en hebben in onze tijd veel weg van het offervlees waar Paulus in zijn tijd over schreef, en je kunt er dus niet onnaakend en naïef mee omspringen. We zeggen wel eens bewonderend dat de techniek voor niets staat, maar dat is niet waar. De techniek staat wel degelijk voor iets, namelijk voor een bepaalde mentaliteit. Zij moet ook voor iets staan, want zonder inhoud is techniek een lege huls. Want wat baat ons al die innovaties? PowerPoint maakt de inhoud van presentaties echt niet beter. Alle communicatietechnologie van de wereld is nog geen garantie voor een goed gesprek. Genetisch gemodificeerd voedsel brengt de oplossing van het werkelijke probleem, het wereldvoedselprobleem, geen stap dichterbij. ICT is een prachtig middel, maar is niet een doel van goed onderwijs en kan niet tippen aan de persoonlijke aandacht van de juf of meester. De prachtige lay-out van de rapporten die uit de laserprinter rollen, blijft nogal eens steken in schone schijn. Technologie blijft aan de buitenkant hangen, en is absoluut geen garantie voor geestelijke diepgang. En daarmee zijn we terug bij het begin van dit artikel. Want wat baten duizend gezangen, een overheadprojector op de preekstoel en de prachtigste liturgie met de mooiste muziekinstrumenten? "... ik zal u een weg wijzen die dit alles overtreft".

Dr. A. Vlot is universitair docent aan de Technische Universiteit te Delft.

uit de kerken

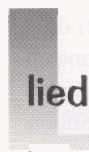
Persbericht

Symposium over positie kerkelijk werker

In de afgelopen maanden is in opdracht van de Gereformeerde Hogeschool, het Gereformeerd Pedagogisch Centrum (samenwerkend in de Educatieve Faculteit), de Opleiding Gereformeerde Godsdienstleraren (OGG) te Zwolle en de Theologische Universiteit te Kampen onderzoek verricht naar de haalbaarheid van een gereformeerde opleiding Kerkelijk Werk. **DV zaterdag 19 juni zal er door GH, GPC, OGG en TU een conferentie belegd worden over de taken, positie en mogelijke opleiding van kerkelijk werkers binnen de Gereformeerde Kerken (vrijg.).** Tijdens deze conferentie willen we ingaan op de vele vragen die rond dit onderwerp spelen. Er zullen bijdragen zijn van onder meer professor dr. M. te Velde, drs. P.W. van der Kamp, ds. P. Groenenberg en drs. K. Serier. De conferentie zal in het GH/GPC-gebouw te Zwolle gehouden worden en de kosten per deelnemer bedraagt f 25,-. Naast afgevaardigden van kerkenraden zijn ook geïnteresseerde kerkleden van harte welkom. Voor verdere informatie over de conferentie kunt u contact opnemen met drs. A. Slob, tel. 038-4232646 of 038-4657218. **Schriftelijke aanmeldingen voor de conferentie kunnen verstuurd worden naar de Gereformeerde Hogeschool, t.a.v. Heleen Gorter, Postbus 10030, 8000 GA Zwolle.**

'AAN U BEHOORT, O HEER DER HEREN'

lied van de week

Het lied van deze week, 'Aan U behoort, o Heer der heren', is gekozen met het oog op de komende zomermaanden. Velen slaan in dat seizoen hun tenten elders op en raken daar onder de indruk van de grootsheid van de schepping. **Over** die schepping, veraf en dichtbij, gaat het in dit lied, 'want *deze is voor onze ogen als een prachtig boek waarin alle schepselen, groot en klein, de letters zijn, die ons te aanschouwen geven wat van God niet gezien kan worden, namelijk zijn eeuwige krucht en goddelijkheid*' (NGB art. 2).

De dichter van lied 479 is Jan Wit (1914-1980). Hij publiceerde de tekst in zijn bundel *Ministeriale* (1966) onder de titel 'De aarde is des Heren' en hij schreef het op verzoek van de gezangencommissie die het Liedboek voorbereidde. Het lied moest gezang 288 uit de N.H. bundel (1938) vervangen, 'Deez' aard is uw, o Heer der heren!' Dat gezang was een vertaling van een Engelse hymne¹ en het handelde over de vier seizoenen. Volgens Wit bevatte het **niet** meer dan een opsomming en een citaat uit het lied bevestigt dit oordeel: 'Uw is deez' aarde, lieflijk stralend, / als zonnegloed haar ijs ontdooit. / Uw is z', in lenteschoonheid pralend, / met bloesems als een bruid getooid. / Uw is 'z, als 't wuivend korenveld / een rijken, schonen oogstdag spelt.' (strofe 2).

Vandaar dat Wit in zijn nieuwe tekst voor een andere weg koos: geen opsomming van de gang der seizoenen gekoppeld aan de belijdenis 'Deez' aard is uw, o Heer der heren', maar een tekst waarin vanuit diezelfde belijdenis, duidelijk ontleend aan psalm 24, gezocht

wordt naar het 'verstaan van al uw tekens' (zie strofe 4 van lied 479). Want dat wat we zien in de natuur, Gods Schepping, is 'alles een gelijkenis van meer dan aards geheimenis' (strofe 3, r. 5-6).

Die invalshoek is direct in strofe 1 al duidelijk. Na de belijdenis 'Aan U behoort, o Heer der heren, / de aarde met haar wel en wee' (r. 1-2) volgt: 'Van U getuigen dag en nacht. / Gij hebt ze heerlijk voortgebracht' (r. 5-6).

In de twee **middenstrofen** worden verschillende 'tekens' genoemd, steeds **aan** de hand van bijbelse noties. We lopen ze kort na:

Strofe 2:

'Gij roept het jonge leven wakker':
ps. 104, 30 en ps. 139, 13;
'een tuin bloeit rond het open graf:
de Opstanding
'Er ruisen halmen op de akker /
waar zich het zaad verloren gaf:
Joh. 12, 24;
'En vele korrels vormen saam / een
kostbaar brood in uwe naam': 1
Cor. 10, 17, zie ook het Avondmaalsformulier.

Strofe 3:

**'Gij hebt de bloemen op de velden /
met koninklijke pracht bekleed':**
Matth. 6, 2, 28-29;
'De zorgeloze vogels melden / dat
Gij uw schepping niet vergeet':
Matth. 6, 26.

In dit overzicht lijken vooral in de tweede strofe de bijbelse noties over elkaar heen te buitelen. Toch leest de tekst rustig en dat komt omdat hij niet rechtstreeks verwijst naar de genoemde bijbelplaatsen, maar *associatief*. Bij het zingen ko-

men de associaties op, niet per se allemaal tegelijk, niet per se bij iedereen hetzelfde. Zo kan het ook gebeuren dat in strofe 2 de opsomming van associaties - graf, Opstanding, zaaien, oogsten, Avondmaal, Bruiloft van het Lam - leidt tot een nieuwe: '*Er wordt gezaaid in vergankelijkheid, en opgewekt in onvergankelijkheid [...]. Er wordt een natuurlijk lichaam gezaaid en een geestelijk lichaam opgewekt*' (1 Cor. 15, 42-49).

De laatste strofe van het lied is een conclusie, een gebed omdat dat de enige conclusie is die hier past:

*'Laat dun mijn harfU toebehoren /
en laat mij door de wereld gaan /
met open ogen, open oren / om al uw tekens te verstaan. / Dan is het aardse leven goed, / omdat de hemel mij Begroet.'*

Melodie

De melodie van 'Aan U behoort, a Heer der heren' is een melodie uit de late 17de eeuw². Ze werd toen gezongen met de tekst van 'Wer nur den lieben Gott lässt walten'. Dát lied werd echter vooral bekend met zijn oorspronkelijke melodie (zie lied 429). De tweede melodie werd naderhand gekoppeld aan andere teksten. In Nederland raakte ze bekend - en geliefd - door het lied 'Deez' aard is uw, o Heer der heren!', de voorloper van lied 429. Het is een sierlijke, eenvoudige melodie. Ze staat in de zogenaamde barvorm, een in de tijd van ontstaan veelgebruikte liedvorm: het eerste gedeelte van de melodie wordt **letterlijk** herhaald (hier r. 1-2, herhaald in r. 3-4) en **daarna** gevolgd door een afsluitend gedeelte (hier r. 5-6). Beide melodiehelften hebben

479 Aan U behoort, o Heer der heren

Musicalisch Hand-Buch der Geistlichen Melodien
wijze: Wer nur den lieben Gott lässt walten 2 Hamburg 1690

2 Gij roept het jonge leven wakker,
een tuin bloeit rond het open graf.
Er ruisen halmen op de akker
waar zich het zaad verloren gaf.
En vele korrels vormen saam
een kostbaar brood in uwe naam.

3 Gij hebt de bloemen op de velden
met koninklijke pracht bekleed.
De zorgeloze vogels melden
dat Gij uw schepping niet vergeet.
't Is alles een gelijkenis
van meer dan aards geheimenis.

4 Laat dan mijn hart U toebehoren
en laat mij door uw wereld gaan
met open ogen, open oren
om al uw tekens te verstaan.
Dan is het aardse leven goed,
omdat de Hemel mij begroet.

Jan Wit, geb. 1914

een eigen karakter. In de eerste helft (r. 14) beweegt de melodie zich tussen de tonen b en b¹ met als centrale toon f¹ (voor kenners: de dominant). In de tweede helft (r. 5-6) zoekt de melodie de hoogte; in deze helft ligt dan ook het hoogtepunt van de melodie: de stijgende beweging van r. 5 waarbij ook de hoogste noot wordt bereikt en vervolgens de hoge afsluiting (op b¹) in r. 6.

Het aanleren van de melodie zal weinig moeilijkheden opleveren. Wel is het belangrijk om aandacht te geven aan de overgangen tussen de regels: de regels 2, 4, 5 en 6 beginnen alle vanuit een kwartrust; tussen r. 2 en 3 zit echter géén rust en gaan dus in één beweging in elkaar over. De melodie wordt gedacht vanuit de kwartnoot en gaat dus niet al te snel.

Met dit lied wordt de eerste aflevering van de serie Lied van de week M o - ten. In de zomermaanden is er* Lied van de week; de tweede serie start als het schoolseizoen 1999/2000 overal is begonnen.

* Engelse tekst: Mary Howitt-Botham (1799-1888), vertaling Johann Andreas Böhringer (1834-1911). Het gezang was eerder opgenomen in de bundel van de Ned. Protestantenvond.

* Ze werd voor het eerst gepubliceerd in het Musicalisch Hand-Wh der Geistlichen Melodien (Hamburg 1690). De componist is onbekend.

A. de Heer-de Jong is musicus en publicist (kerk)muziek en liturgie. Zij woont te Amersfoort.

Kopiëren van dit artikel is toegestaan, maar een uitsluitend kopiëren van het lied is niet geoorloofd.

Bibliotheek Bralectah

gereformeerde bibliotheek voor
mensen met een leeshandicap
...Heeft
De Reformatie
ook in
gesproken vorm

Telefoon 0521 - 515946

M

meegelezen

Kerk en toekomst

Binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken werd onlangs een vergadering voor ambtsdragers gehouden, waar prof. J.W. Maris sprak over verleden, heden en toekomst van deze kerken. In de *Wekker* van 21 mei gaf prof. W. van 't Spijker eerst enkele hoofdgedachten uit het referaat weer:

Vanuit de geschiedenis bekeken kunnen we zeggen, dat er sprake was van een vorm van herkenning en gemeenschap rond een schriftuurlijke, confessionele en bevinde-lijke prediking. Er was dienaan- gaande natuurlijk de nodige varia- tie, maar het speelde zich af binnen

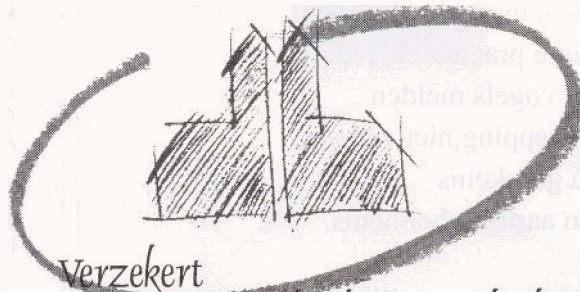
de norm van Schrift en belijdenis. Men sprak ook wel over het 'eige- ne' van onze kerken. Het is goed om daarnaar te vragen. Maar kwam er ook niet een soort christelijk ge- reformeerd gevoel bij? Iets van: 'wij zijn toch wel de beste keus?' Hadden wij het meest legitieme adres, waar bijvoorbeeld de apostel Paulus zich zou vervoegen, als hij ergens in Nederland een kerk zocht?

Ons 'historisch gelijk' is een kwets- baar gelijk, en menselijke beperkt- heden laten een spoor na, ook onder ons. Er was niettemin een bewaren van de eenheid: wij begrijpen el- kaar op de meest wezenlijke punten wel ter dege.

Hoe staat het met *ket heden*? Prof.

Maris merkte op, dat we elkaar niet zo veel hoeven uit te leggen, omdat we er midden in zitten. Een paar punten: op een classis is soms sprake van een geforceerde gemeen- schap. Predikanten ontmoeten el- kaar, noemen elkaar op de vergade- ring broeder, maar praten niet met elkaar. Besluiten van vergaderingen worden genegeerd. Tweede- en der- derangs motieven spelen daarbij een rol: liturgie bijvoorbeeld en bij- belvertaling. Het ene kerkverband garandeert geen werkelijke een- heid. Men keert van een classis of synode terug naar huis met een ze- kere opluchting: gelukkig, dat heb- ben we weer gehad. Maar de identi- teit van de kerk is niet slechts een lokale aangelegenheid, zij betreft

donatus

Verzekert
van Avonddmaalstel tot Zadeldak
alles onder uw kerkelijk dak!

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
Al sinds 1852 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollandlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

ook het kerkverband en daarom is er reden tot bezorgdheid. Die zorg werd op velerlei manier onder woorden gebracht.

Daarom is het een redelijke vraag die we stellen, aldus prof. Maris: hoe gaan we onderweg naar de toekomst? Het geestelijk gehalte dat we vertonen is niet zo indrukwekkend. De toekomst zal er slechts zijn voorzover wij deel hebben aan de toekomst van Christus.

In de discussie die volgde op het verhaal van prof. Maris kwamen op een heel openhartige manier verlegenheid en diepe zorg naar voren. Volgens Van 't Spijker een signaal dat de zorg echt is, maar ook dat de broederschap menens is.

Er was sprake van een diep dal, waar onze kerken doorheen gaan. Wat te zeggen van de toekomst, wanneer er nu al zo veel kilheid is op classis en synode? Staan we wel achter de besluiten van de synode, of zijn ze ons opgelegd door een vergadering die zich vervreemd heeft van het grondvlak? Hoelang kunnen we op deze weg nog voortgaan, waar er op plaatselijk niveau zo veel teleurstelling is gegroeid ten aanzien van wat er kerkverbandelijk gebeurt? 'Ik ben volledig afgeknapt op het kerkverband', deelde een broeder mee, die als diagnose stelde dat onze kerken lijden aan de dodelijke 'auto-immuunziekte': het lichaam breekt zichzelf af door een algeheel gebrek aan weerstand. 'We zullen aan onszelf te gronde gaan!' Is er geen overaccentuering van de kerkorde? Anderzijds geen volledig onbegrip en terzijde stellen van kerkordelijke bepalingen? Hoe kan men een handtekening zetten onder een formulier terwijl men weet dat er van instemming met een synode, of met een kerkorde, geen sprake kan zijn? Is er geen vervreemding tussen ouderen en jongeren, ja zelfs tussen de jongeren onderling?

Waar is toch het kerkelijk besef gebleven, dat vroeger wel gevonden werd? En hoe komt het dat men zo

spoedig kritiek heeft en dan maar elders gaat kerken? Gaan de ouders nog wel met hun kinderen tot Jezus, zodat de kinderen thuis leren wat dit betekent?

Deze en dergelijke vragen hebben iets van een spiegel van de ziel van 't kerkelijk leven! En dan een aantal vragen over de prediking. Wanneer Christus als Hoofd van de gemeente openbaar wordt in de prediking, hoe komt het dat er zo weinig diepgang is in de prediking, waardoor bevindelijke zaken vrijwel geen aandacht krijgen? Is er sprake van een verschuiving en zo ja, wanneer is die dan begonnen en hoe is daarover te oordelen? Hoe komt het ook dat de prediking van de zonde en genade hier en daar in diskrediet is gekomen? Overigens: hebben we ook niet te veel dogma en te weinig praktische beleving?

We moeten niet alleen iets weten van de verborgen omgang met de Here, maar er moet ook sprake zijn van een geopenbaarde omgang.

Am uw vruchten zal men u kennen. Concreet: Hoe staat het met het renteloze geld? Is rente te nemen, en ontvangen geen vorm van diefstal, door de bijbel veroordeeld?

Hoe bereiken we de mensen werkelijk?

Door preken, door schrijven, door onderricht? Maar staan zij daar nog wel voor open? En dan: 'als die

mensen zo graag met de Nederlands Gereformeerden optrekken en met anderen, waarom gaan ze dan niet heen en laten ze ons met rust': wat moet je dan zeggen?

Een ander: 'We hebben een samenwerkingsgemeente en wij ervaren het als een enorme verrijking, omdat we nu enigszins de betekenis van het evangelie kunnen manifesteren'.

Ik zie, dat ik met een selectie uit de vele vragen de ruimte van een artikel al weer gevuld heb. En u ziet het: variatie van denken en spreken genoeg! Hoe kan men hier nog in mee komen? Hoe kunnen we in deze verscheidenheid van beseffen en begrijpen, van aanvoelen en waarderen, een vorm van wezenlijke eenheid ontdekken? Of moeten we de hoop, om werkelijk kerk te zijn maar opgeven en een geheel andere manier bedenken om nog te kunnen spreken over de eenheid van het Lichaam van Christus?

HOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN

VAN RIETSCHOTEN

BOEKHANDEL

Uw boekenbestellijn 010-4820488

VAN RIETSCHOTEN

Keizerswaard 8, 3078 AM Rotterdam. Winkelcentrum Keizerswaard

HOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN

Heeft u wel eens overwogen om een abonnement op DE REFORMATIE te nemen?

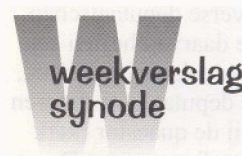
Bel 0113 - 21 55 91

PUBLICITEIT EN FINANCIËN

Pief G.B. de Vries

Het werk van de **generale deputaten publicaties** zal, naar ik aanneem, niet elke gemeentelid **onmiddellijk** helder voor ogen staan. Toch hebt u er wel degelijk mee te maken. En **dan moet u niet alleen denken aan die rode, groene of weet-ik-veel-welke-kleur** boekjes die uw scriba keurig in het kerkelijk archief heeft gem, maar ook aan uw **kerkboek**, wat u elke zondag (en ik hoop ook door de week) gebruikt, aan de 'proefbundel' gezangen en ga zo maar door.

Het werk van het **deputaatschap** is dus zeer veel omvattend. Zowel de hoeveelheid werk als wat er allemaal aan bijverschijnselen aan vast zit. Om een enkel voorbeeld te **noemen**: wie zaken (laat) produceren, krijgt te maken met drukkers, met auteursrechten, met commerciële aspecten, noem maar op. Vandaar dat binnen het deputaatschap niet alleen enkele goedwillende (grapje: het moderamen van de synode telt vier predikanten, drie daarvan zitten ook in het deputaatschap) predikanten zitten, maar ook mensen die economisch geschoold zijn, die kunnen onderhandelen, die verstand hebben van recht, van public relations. In totaal zo'n man/vrouw of zeven.

Het doen en laten van de broeders en zusters stond ter discussie afgelopen week, en de synode was redelijk tevreden met hun arbeid. Oftewel, om in synodetaal te spreken: **deputaten hebben hun werk naar behoren uitgevoerd**. En ze kunnen met ongeveer dezelfde opdracht verder. Ongeveer, want er zijn enkele aspecten die nog terugkomen op de vergadering.

In de eerste plaats is dat de zaak van de publiciteit. De rapporten van alle **deputaatschappen** worden toegezonden aan de kerken. Hoeveel rapporten een gemeente krijgt hangt af van het aantal leden. Deputaten hebben immers de opdracht de kerken te informeren over hun doen en laten en zich te verant-

woorden voor hun **werk** op de volgende synode. Niet **onbelangrijk**: de kerken moeten **weten** wat er op de **synode** besproken wordt, en hebben **gedurende een bepaalde periode** zo ook de **gelegenheid om naar aanleiding van de rapporten zich per brief tot de synode te richten**. Dat loopt **Bus** wel. Maar met deze informatie zijn de kerkleden zelf nog niet of **nauwelijks** bereikt. En dat is jammer, want daarmee ontstaat er een **grote kloof tussen** wat de deputaten (en in hun kielzog de synoden) doen, en wat de mensen ervan weten en merken. Dat leidt tot vervreemding en onbegrip. Vandaar dat deputaten **publicaties** nu ook de opdracht meekrijgen voorlichting en publiciteit rond de publicaties te coördineren. Hoe is nu nog niet duidelijk, maar dit punt komt nog terug.

Uitbreiding GKB

Een ander punt wat later nog ter tafel ligt is de **publicatie van de Uitbreiding Gereformeerd Kerkboek**, het liedboek met de groene kaft, met katern **waarin** staat welke gezangen ter toetsing aan de kerken zijn voorgelegd. De verantwoordelijkheid voor deze uitgave ligt in ultimo bij deputaten publicaties, maar is natuurlijk moeilijk los te koppelen van de vraag of deputaten kerkmuziek een goede weg zijn ingeslagen. Op dit punt heeft de synode dus nog een voorbehoud gemaakt: decharge op dit onderdeel wordt pas verleend op het moment dat dit punt op de synodetafel komt.

Financiën 1

Het spreekt wel vanzelf dat elk deputaatschap zo zuinig mogelijk om-springt met de gelden die vanuit het land ter beschikking worden gesteld. Dat geldt natuurlijk ook voor dit deputaatschap. Zij krijgen daarom ook wat meer bevoegdheden om daadwerkelijk aan kostenbe-

heersing te doen. Nu is het zo dat deputaten publicaties **voornamelijk** een doorgeefluik zijn. Dat gaat dan ongeveer zo. Sommige deputaatschappen moeten 6 maanden van tevoren rapporteren, andere drie of twee. Deputaten publicaties bundelen deze rapporten en maken er een geheel van. Dat is het goedkoopste, bevordert de **handzaamheid en herkenbaarheid**. Als iedereen zich aan die afspraak zou houden, was er geen probleem. Maar er komt nogal het een en ander te laat binnen. Voor deputaten publicaties zit er dan, gegeven hun opdracht, weinig anders op dan op een veel duurdere wijze, en dan nog op het allerlaatste moment, een en ander naar de kerken te sturen. Ho, zei de synode, dat doen we niet langer. Deputaatschappen die te laat zijn beoordelen niet langer zelf of hun verhaal nog aan de kerken toegezonden wordt, maar deputaten publicaties doen dat. Dat kan al gauw duizenden guldens schelen. In deze zin werd ook tegemoet gekomen aan een bezwaar van Assen-Marsdijk, die de late toezending betreurde. Overigens - hand in eigen boezem, leuk of niet - is dit niet alleen een zaak van deputaten publicaties. Ook de synode zelf zal, bij de bepaling van de instructie, nauwkeuriger moeten aangeven wat en aan wie gerapporteerd moet worden.

Financiën

Het punt van de kostenbeheersing heeft trouwens überhaupt (je komt uit Venlo of je komt het niet) een belangrijke plaats binnen de synode. Als u vindt dat dit onderwerp iets is voor specialisten en boekhouders, kunt u verder lezen onder het kopje 'zegen'. Maar dan mist u wel wat en bedenk wel: het is ook uw geld (toch..?) dat uitgegeven wordt. Eerst een situatieschets van hoe het tot op heden ging. Aan het begin van de synode werd de begroting

opgesteld, niet alleen van de vergaderwerken van de synode zelf, maar ook van de diverse deputaatschappen. Sommige daarvan heffen een eigen quotum (denk aan de ThUK, BBK), andere deputaten declareren rechtstreeks bij de quaestor (kerk en overheid, eredienst, enz.) De gedachte erachter: als je aan h a project synode begint, moet je ook bt-groten w& dat kost. Probleem was alleen dat gedurende de synodetijd er nog wel eens een aanvullende opdracht kwam. Die werd dus niet meer meegenomen. Bovendien: elk onderwerp werd apart behandeld, het grote overzicht ontbrak. En in-tussen stegen de quota en stegen de quota. Dramatisch? Nee, maar ze stegen wel. Deden de deputaatschappen dan maar wat ze wilden? Nee, geen enkel misverstand daar-over. Maar de quota stegen wel. Het kwam dus vooral door nieuw beleid: meer deputaatschappen gingen aan het werk (GDD, IRTT, ASE). Concreet: in 1993 werd van de kerken een bedrag gevraagd van fl. 32,45. In 1998 is dat fl. 45,65. Als alle voorstellen die in Leusden op tafel liggen worden aangenomen is het uiteindelijk in 2001 fl. 56,15. En dat is natuurlijk nogal wat. Voor een goed begrip: het gaat hier dus om dingen die onder de directe verantwoordelijkheid van de synode vallen. Want ik hoor u denken: ja, maar we betalen veel meer. En dat is ook zo. Maar uw bijdragen aan de zending en aan de vereniging emeritering, om maar twee voorbeelden te noemen, vallen buiten de verantwoordelijkheid van de synode, evenals de gevraagde bedragen voor diaconale doeleinden.

Bewustwording

De financiële commissie van de synode, bestaande uit de brs. Douma en Haitsma, heeft zich over dit probleem gebogen en is met diverse voorstellen gekomen. In de eerste plaats is dat te komen tot een bewustwording van de bedragen waarover het gaat: in de komende 3 jaar 21 miljoen gulden. Momenteel worden bedragen vaak per ziel aangegeven, in de nieuwe voorstellen wordt exact aangegeven wat de deputaten van de kerken mogen heffen. In de tweede plaats: alle voorstellen moeten nu voorzien

zijn van een financieel plaatje, en elke commissie die zo iets bij de kop heeft, meldt dit bij de financiële commissie. En voor al deze voorstellen geldt: ze worden aangenomen, maar... Want wat is de bedoeling: tegen het einde van de synode, als alles wat geld kost de revue is gepasseerd, wordt nog eens tegen het licht gehouden wat we nu in totaal aan uitgaven hebben afgesproken met elkaar. En als we het er gezamenlijk over eens zijn, dat het teveel is, dan zal der m volgen op welk punt er bezuinigd kan worden, of dat bijvoorbeeld de kaasschaaf erover heen moet.

In het voetspoor van dit voorstel wordt ook nagegaan nu of het handig en efficiënt is de hele inning van de quota centraal te gaan regelen. Dat kan door middel van een incasso via een geautomatiseerd systeem. Het scheelt mankracht (en dus geld) wanneer dit gebeurt: je hebt geen penningmeester meer nodig in het deputaatschap en je kunt volstaan met één brief aan de kerken in plaats van tien, en niet tien penningmeesters behoeven erachter aan te bellen als kerken aan hun verplichting tot betalen niet voldoen.

Op dit moment leeft de gedachte sterk dat de quota niet sneller mogen groeien dan de prijsindex. Of dat uiteindelijk haalbaar is zal met name afhangen van de vraag of Leusden nieuwe zaken op de rit zet. Dat is voor deputaatschappen, die nu met meerjarenbegrotingen zijn gekomen, soms best wel even slikken. Want voor het project dat zij in hun hoofd hadden komt wellicht geen geld vrij.

Het hele verhaal is hiermee niet af. Breed leeft ook de gedachte dat je niet alleen naar de financiële kant moet kijken, maar wel degelijk ook naar het beleid. Alleen, je bent dan wel gehouden om dat beleid w k op een goede manier aan de man te brengen. En zo is de cirkel rond: wie dingen wil, moet ook duidelijk maken aan de mensen die het moeten betalen, waarom hij dat wil en welk beleid erachter zit. PR en financiën hangen zeer nauw samen.

Zegen

Een onderwerp wat u nog tegoed hebt is het punt wat algemeen bekend staat onder de noemer: zegende

nende ouderling. Tegen de besluiten van Berkel 96 waren een 25-tal bezwaren binnengekomen. Met dit onderwerp hebben de kerken zich al beziggehouden sinds de synode van Kampen 1975 (er is niets nieuws onder de zon...). Ds. Meijer, die als rapporteur van commissie 1 optrad, gaf een kort historische uiteenzetting. De kern daarvan geven we hieronder weer.

In de bespreking van dit onderwerp komen voortdurend twee denklijnen naar voren: 1) de zegen is verbonden aan het ambt en 2) de zegen is verbonden aan het woord. In het eerste geval kan dus alleen de predikant (of eventueel ook de ~~S~~-hg) de ~ g eop de gemeente leggen, in het tweede geval mag iedereen die door de kerkenraad is gemachtigd voor te gaan in de eredienst dit doen. Ommen 1993 sprak zich het duidelijkste uit in deze laatste lijn; Berkel vond, op grond van de bezwaren, dit toch niet geheel de goede weg en ging weer min of meer op lijn 1 zitten. En in geval er preek gelezen zou worden, diende dan een ouderling de zegen uit te spreken.

De synode was van oordeel dat je aan dit punt geen groot principieel gewicht toe moet kennen. Hierin volgde de synode ook Berkel, die ook de mening was toegedaan dat het hier gaat om een zaak van liturgische orde en onderlinge afspraken. Alleen het punt van de ouderling, die voorafgaand aan de preeklezer, de kansel beklimt, vond de commissie weinig elegant. Het voorstel was daarom dan ook om de kerken de adviseren om in diensten waarin een niet-predikant/ouderling voorgaat de zegen(-groet) gewijzigd te doen uitspreken (1e persoon meervoud, in plaats van 2e persoon). De synode ging echter op dit punt niet met de commissie mee. Het besluit luidt dan ook dat de kerken geadviseerd wordt om de zegen(-groet) aangewijzigd te doen uitspreken. En daarmee zijn we feitelijk weer terug bij de besluiten zoals die in Ommen zijn genomen, zonder dat daar nu echter aan ten grondslag ligt dat het op bijbelse gronden zo moet. Het is een onderlinge afspraak, niet meer, niet minder. Ik wens u een gezegend weekend.

